

Leto XVIII. Štev. 225
 DIREKTOR BORBE
 VELJKO VLABOVIČ
 GLAVNI IN ODGOVORNI
 UREDNIK
 DUSAN BLAGOJEVIČ
 UREJA UREDNIŠKI ODBOR
 List izhaja vsak dan razen
 petka - Cena 10 dinarjev

Ljudska PRAVICA BORBA

GLASILO ZVEZE
KOMUNISTOV JUGOSLAVIJE

• LJUDSKA PRAVICA
 USTANOVLJENA 1. OKTOBRA
 1938 • MED NARODNOOSVO-
 BODILNO BORBO JE IZBA-
 JALA KOT 16-DNEVNIK IN
 TEDNIK OD OSVOBODITVE
 DO 1. JUL 1981 KOT DNEV-
 NIK, NATO PA KOT TEDNIK
 • OD 1. JUNIJA 1953 IZHAJA
 KOT BORBA ZA SLOVENIJO

NAD 300.000 LJUDI NA PROSLAVI PRIMORSKIH BRIGAD NA OKROGLICI

Tu je narod, sposoben, borben, miroljuben ODLOČEN BRANITI VSAKO PED SVOJE ZEMLJE

Ogromna množica je burno pozdravljala predsednika republike tovariša Tita - Na slavnostni tribuni so bili tudi tov. Edvard Kardelj, Miha Marinko, dr. Aleš Bebler, dr. Jože Vilfan, generalni polkovnik Kosta Nagy, polkovnik Stamatović in drugi

Včeraj je bila v majhnem slovenskem kraju Okroglici blizu Nove Gorice veličastna proslava desetletnice osvoboditve Slovenske Primorske izpod italijanske fašistične okupacije, desetletnice zgodovinskega sklepa AVNOJ o priključitvi teh krajev k novi Jugoslaviji in desetletnice ustanovitve Primorskih brigad IX. korpusa, katere se je udeležilo nad 300.000 ljudi. Na tem veličastnem shodu so se zbrali ljudje iz vseh mest in vasi Slovenske Primorske, iz Istre in Slovenije. Proslave so se udeležili tudi številni gosti iz drugih naših republik. Vsi so prišli, da bi počastili slavno obletnico ljudstva Slovenske Primorske, da bi pozdravili in slišali za osvoboditev teh krajev najzaslužnejšega človeka - tovariša Tita.

Na širni ravnini pred Okroglico so se zbrali včeraj tudi vsi preživeli borci IX. korpusa, borci prekomorskih brigad, tankisti in topničarji, ki so v sestavi IV. armade NOV osvobodili Slovensko Primorsko in Trst. Pred slovesno okrašenno tribuno so se zvrstile junaške brigade »Vojko Premrl«, Artilerijska brigada IX. korpusa, pet prekomorskih brigad, garibaldinske brigade iz Trsta ter Kosovelova, Bazoviška, Prešernova, Gradnikova in Gregorčičeva brigada.

Večina borcev in starešin teh brigad je prišla na zborna mesto v partizanskih uniformah in s titovkami na glavah.

Na proslavo na Okroglici so prišli včeraj tudi mnogi Slovenci iz Trsta in Gorice, ki so kljub prepovedim in grožnjam iredentistov in fašistov vendarle prišli na slovesnost.

Na slovesno tribuno je med prvimi prispel predsednik republike tovariš Tito. Ko se je pojavil na njej, je ravno okrogliško polje zavalovilo in iz stotisočev ust se je razleglo: »Heraj Tito!« »Mi smo Titovi, Tito je naš!«

Razen predsednika Tita so bili na tribuni tudi podpredsednik Zveznega izvršnega sveta tovariš Edvard Kardelj, generalni polkovnik Kosta Nagy, komandant Vojaške uprave jugoslovanske cone STO polkovnik Miloš Stamatović, bivši komandant IX. korpusa, narodni heroj Jože Borštnar, borci in voditelji narodnoosvobodilnega gibanja v Slovenskem Primorju, dr. Aleš Bebler, dr. Jože Vilfan, Vida Tomšič in Lidija Šentjurc, člani Izvršnega sveta Slovenije s tovarišem Miho Marinkom na čelu, predstavniki izvršnih svetov drugih republik, predstavniki Slovencev iz Gorice in Slovenske Koroške in drugi ugledni gostje.

Veličastno slovesnost je začel tajnik okrajnega komiteja Nove Gorice tov. Martin Greif, ki je pozdravil v imenu ljudstva Slovenske Primorske tovariša Tita in mu dal besedo. Tovariš Tito, pozdravljan in prekinjan z dolgotrajnimi ovacijami nad tri sto tisoč udeležencev, je imel govor, v katerem je med drugim dejal:

GOVOR TOVARIŠA TITA

Tovariši in tovarišice! Pozdravljam najtopleje vse skupaj Vas, ki ste na tem veličastnem zborovanju, čestitam vam ob tem dnevu, ki ga slavijo primorske brigade in z njimi ljudstvo Slovenskega Primorja in vse Slovenije ter vse Jugoslavije. Pomen te slovesnosti je mnogostranski. Prvič, ta veličastna slovesnost in te brigade, katerih praznik slavimo, dokazujejo, da je ljudstvo Slovenskega Primorja ostalo zvesto svoji državi, svojim narodom med dolgoletno okupacijo, med vsem mogočim šikaniranjem in terorjem fašističnih gospodarjev iz Rima. To dokazuje prav prisotnost vas, preživelih borcev, da je ljudstvo Slovenskega Primorja dalo velik in dragocen prispevek za svojo osvoboditev tudi v skupni borbi z vsemi narodi Jugoslavije proti okupatorju in za svobodo narodov, ki so danes združeni v tej trdni bratški socialistični skupnosti - Jugoslaviji.

Slovenski živelj je imel na teh tleh Slovenskega Primorja hude dneve več kakor dvajset let. Tlačil ga je Mussolinijev fašizem, skušali so ga terorizirati in z vsemi mogočimi šikanami pripraviti, da bi se odrekel svoji nacionalnosti, skušali so ga denacionalizirati, da bi v njem ubili slovensko dušo in ga sebi podredili, da bi se odrekel samega sebe.

Toda slovensko ljudstvo je ostalo vztrajno in trdno v tej svoji borbi. V njej je dalo dra-

gocene žrtve že pred to vojno. To kaže, kako visoka je zavest pri naših ljudeh na tej zemlji, kako so skozi stoletja vztrajali in ohranili svoje nacionalno obsežje tudi pod najgrozotnejšimi poskusi sodobne fašistične italijanske družbene ureditve in vseh tistih, ki jih je Mussolini sem poslal.

Tovariš Tito se je zatem spomnil preteklosti, zgodovine teh krajev, da bi pokazal, da so Italijani pozabili vse grozote, ki so jih prizadejali, pri čemer je poudaril, da ne bo mogel navesti niti desetine teh grozot.

»Po prvi svetovni vojni«, je nadaljeval tovariš Tito, »je bilo to veliko področje - Slovensko Primorje in Istra - žrtvovano kot nagrada za sodelovanje Italije na strani Zahodnih sil v borbi proti Avstro-ogrski in Nemčiji. Razume se, to je bila trgovina, saj tudi drugače ni moglo biti. To je bila čisto imperialistična vojna in tisti, ki so se pogajali, niso vodili računa o tem, kdo živi na teh tleh, kako dolgo tu živi in kdo je, marveč so jih kratko in malo žrtvovali, da bi imperialistično vojno rešili v svojo korist, in so dali te dele tistim tam čez mejo.

Za tujakšnji živelj to niso bili lahki dnevi. Mi smo tedaj sami trpeli v kapitalistični Jugoslaviji na čelu s klički, ki je gledala samo na to, da izkoristi ljudstvo, in smo vedeli, da tudi vi tu, dragi prijatelji, tovariši in tovarišice, trpite še mnogo bolj. Toda

kaj smo hoteli tedaj? Ljudstvo vam je tedaj lahko pomagalo, in sicer tistim tovarišem, ki so morali bežati, s tem, da jih je sprejelo kakor svoje rodne brate in sestre. Kaj drugega nismo mogli. Beograjski gospodarji, ki so v veliki meri krivi, da so določeni deli te dežele prišli pod Italijo, niso bili pripravljeni kaj ukreniti. Pripravljeni so bili samo dogovarjati se. Šele v veliki osvobodilni borbi so narodi naše države izbojevali to, da so lahko vzeli usodo v svoje roke.

Ta trgovina, sklenjena po prvi svetovni vojni, je bila krivična. Vendar se nam tudi v novjšem času dela krivica.

Vprašamo se sedaj, zakaj je tak rezultat reševanja problema, zakaj so določeni deli naše države še vedno sporno vprašanje, zakaj morajo biti danes sporni, ko vemo, da so naši.

Naše ljudstvo je odločeno braniti vsako ped svoje zemlje

Tu je problem, ki je za nas jasen, ki ga moramo rešiti, če hočemo imeti mir v prihodnosti. Narodi vsega sveta si danes prizadevajo preprečiti vsako agresijo, da se prepreči ponovna vojna v svetu. Če gledamo, kakor vsi miroljubni narodi, da se po eni strani prepreči agresija, tedaj ne smemo

po drugi strani popuščati in dovoliti, da se ustvari žarišče, če ne sedanje, pa bodoče agresije. Razume se, to je zelo problematična agresija, vendar bi človeštvo pretrpelo nove težke ure. Zelen bi, da se to vprašanje, ki se danes razteza okrog Trsta, v resnici reši. Naša vlada, naši narodi so bili ves čas zelo pripravljeni in miroljubni za sporazumno reševanje tega vprašanja med nami in Italijo. Če bi na drugi strani meje pomislili, da je tu nova Jugoslavija, da tu ni versajska Jugoslavija, če bi pomislili na to, da je zdaj tu socialistična skupnost, da je zdaj tu enotnost narodov, ki je v zadnji vojni v najtežjih dneh svoje zgodovine znala dostojno obračunati z okupatorji, ki jih je bilo zadosti in preveč, da taka skupnost, ki gradi vsak dan čedalje boljše življenje, ki gre z neverjetno hitrim tempom k svoji srečnejši bodočnosti, katerih narodi so občutili, kaj pomeni svoboda, kaj neodvisnost - tedaj bi vedeli, da s tako skupnostjo ne kaže imeti slabih odnosov. Na to bi morali oni pomisliti. Če bi razumeli, da tu nikoli več ne bodo mogli znotraj ustvarjati pete kolone in pripravljati terena za svoje bodoče agresivne cilje, tedaj bi to bila zelo dobra stvar in bilo bi v njihovo korist in v korist italijanskega naroda, ki ga cenimo in nam je žal, da ga voditelji vodijo po tako krivih poteh, kakor so ga začeli voditi v zadnjem času. Glejte, to sem hotel povedati, da pozabljajo, kdo je danes tu. Tu je narod, sposoben, ponosen, borben, miroljuben in odločen braniti vsako ped svoje zemlje nasproti vsakomur, ki bi jo spet skušal napasti (burno odobravanje in dolgotrajno vzklikanje: Heraj Tito!).

»Tovariši in tovarišice«, je nadaljeval tovariš Tito. »Dejal sem, da bom moral poseči malo nazaj zaradi tega, ker danes v italijanski propagandi, v raznih iredentističnih listih, v radiu itd. pišejo in govore, kako so tu partizani leta 1945 delali zločine, ker so posamezni fašistični krvniki dobili zasluženo kazno. Oni torej ne pozabljajo krvnikov naših narodov, marveč nam očitajo, da smo mi krvoločni. Hotel bi se glede tega malo dotakniti vprašanja, kdo je imel pravzaprav več pravice: Danes gospod Pella mobilizira vse, pa celo vojsko, in sicer na temelju neke časopisne vesti, ki nima nič skupnega z vladno politiko. Na kakšnem temelju delajo to in pretendirajo pokreniti svoje čete v primeru, če mi, kakor pravijo, anektiramo cono B? Tovariši, tovarišice, zakaj naj bi mi anektirali cono B. Mi smo tam. To jim je samo izgovor. Meni se zdi, da je tu druga tendenca. Zato bi jih hotel spomniti, kako so ravnali leta 1941, takrat, ko so »osvojali« »svoja« mesta, ko so govorili, da je meja na Snežniku. Zakaj so prišli sem in kaj so hoteli? Ali so vodili imperialistično vojno? Vodili so jo! Hoteli so celo Hrvatom vsiliti kralja. Črnogorcem so hoteli vsiliti kralja zato, ker je njihova kraljica Črnogorka. Ali vidite, kakšen je ta apetit. Pogol-

Tovariš Tito govori večstotisočglavi množici

nili bi vse, če bi le mogli. Danes pa so tako predrzni, da nam očitajo, kako smo hoteli priključiti njihove kraje. Mi samo hočemo, da bo zadnji košček naše zemlje v okviru naše države. To mi hočemo! (Vzkliki: Heraj Tito, heraj Tito!).

Skratka tovariši in tovarišice, oni so bili v drugi svetovni vojni premagani in izgnani iz te dežele, četudi so izgubili ne svojo deželo, marveč tujo. Sedaj ne vedo, kako bi se ponovno opogumili, pa pretijo in govore, češ na Snežniku je naravna meja. Za nas je to nenaravna meja, za nas je to nemogoča meja. Tega nečemo razumeti. Če bi pa nekdo od nas zahteval kaj drugega, tedaj bi mi vsi kot en mož vstali v obrambo naših pravic.

Italijanska »kulturna misija« - klanja, požiganja in uničevanja

Tovariši in tovarišice! Štiri leta so klali, požigali in uničevali brez milosti naše mirno prebivalstvo. Ne bom govoril o tem, kaj se je dogajalo na bojišču. Mi smo imeli orožje, pa tudi oni so ga imeli, eden manj, drugi več, kadar ga nismo imeli mi in kadar nam je bilo potrebno, smo ga

vzeli njim. Toda ne govorim o tem, marveč o njihovi »kulturni misiji« med to vojno, o misiji klanja, uničevanja. Mi tega ne moremo nikoli pozabiti!«

Tovariš Tito je nato začel navajati številke o grozodejstvih, ki so jih izvršili italijanski okupatorji v teh krajih, in o njihovi kulturni misiji:

»Tridesetega julija 1920 so tržaški fašisti zažgali Narodni dom. Italijanska vojska je streljala na ljudi, ki so bežali iz gorečega Doma. Nadalje 17. julija 1920 je bil zažgan Narodni dom v Pulju. Tudi to je bila »kulturna misija«. 20. februarja 1921 je bila zažgana jugoslovanska knjižnica v Voloski. Tudi to je bila »kulturna misija.«

Osmega aprila 1921 so požgali 26 hiš v vasi Srijan, kjer so ranili mnogo ljudi, 89 oseb pa so aretirali. Za to dejanje niso nikogar kaznovali, ker je bila to po njihovem mnenju »kulturna misija«. Dne 1. septembra 1921 so zažgali Narodni dom v svetem Ivanu, razen tega pa še čitalnico in druge ustanove v Trstu, Pazinu in Pulju. To vse dokazuje, kakšna je bila njihova »misija« in kakšen sistem so uporabljali nad življenjem v Slovenskem Primorju (Nadaljevanje na 3. strani)

Nepozabno partizansko srečanje na Okroglici

Kljub grozjam italijanskih iredentistov je prišlo na proslavo tudi mnogo Slovencev iz Gorice in STO

Na veliki planoti Okroglice, nedaleč od Nove Gorice, je bilo danes veličastno zborovanje ob proslavi desetletnice osvoboditve Slovenskega Primorja Jugoslavijski Okroglici, ki ima obliko velikega amfiteatra, je bila danes zborovališče okrog 300.000 ljudi iz vseh krajev Slovenije in ostalih republik. Na tem prostoru so ponovno uredili pota med posameznimi kraji, kjer so se zbrali člani bivših partizanskih brigad, člani organizacij Slovencev iz druge strani meje in množičnih organizacij iz vse Slovenije. Sinovi se je pod vedrim nebom nad desetisoč ljudi udeležilo slovenskih predstav, filmskih, gledaliških in opernih ter koncertov, pevskih in glasbenih društev. Potem pa so vso noč ob partizanskem ognju prepevali partizanske pesmi, spominjajoč se težkih trenutkov iz dobe borb in ob razgovoru o vsakdanjih stvareh. Tu na Okroglici so se sinoči in med nočjo zbrali preživeli borci IX. korpusa in prekomorskih brigad. Visoki in koreniti možje in žene so se zbrali na zbornih mestih, oblečeni v partizanske uniforme ob petju koračnic svojih brigad. Neštevilna so bila prisrčna in gniljiva srečanja tovarišev iz vojne.

Na zbornih mestih so se postrojili borci prekomorskih brigad. To so tisti naši slavni tankisti in artileristi, ki so v sestavi IV. armade rušili sovražnikov utrde drugo za drugo na zmagovalnem pohodu skozi Hercegovino, Liku in Istro in v pohodu na Trst in v Slovensko Primorje. V našo državo so prispeli šele leta 1943 iz Južne Italije, kjer so bili dotlej zatirani državljani fašistične Italije. Pobegnili so iz raznih italijanskih taborišč in kazenskih enot in postavili zaveznikom odločno zahtevo, naj jih takoj prepeljejo čez morje v Jugoslavijo. Od tod ime »prekomorske brigade«.

Tako so včeraj vse popoldne in vso noč prihajale druga za drugo prekomorske brigade in brigade IX. korpusa: brigada »Vojko Premrl«, brigada državne varnosti, artilerijska brigada IX. korpusa, I., II., III., IV. in V. prekomorska brigada, artilerijska in tankovska brigada, brigada garibalincev iz Trsta, Kosovelova, Bazoviška, Prešernova, Gradnikova, Gregorčičeva in druge brigade. V dolgih kolonah so korakali borci teh brigad, kakor nekaj v slavni dneh goriske fronte, velike nemške ofenzive, zaključnih borb za Trst in Gorico ter brezštevlnih drugih borb brez imena. Po večini so bili v partizanskih uniformah, s titovskimi na glavi, s šatorskimi krili, s popolno opremo, razume se brez orožja. V veselimi vzkliki so se pozdravljali in spet srečevali stari borci teh brigad.

Prav tako so prišli tudi Slovencev iz Gorice, ki so imeli pogum iti čez mejo navzlic terorju italijanskih oblasti, da obiščejo današnji slovesnost na Okroglici. Vedeti je treba, da je moral v ta namen vsak Slovenec iz Gorice iti skozi cenzuro goriških oblasti, kjer so ga slikali, tiranizirali in obspikali s psovskami. In vendar jih je prišlo okrog 400. Drugi sploh niso mogli dobiti potnih listin. Tako so se mnogi pretolkli ilegalno čez mejo, ob kateri se nenekoma premikajo tanki, blindirana vozila in italijanske čete.

Prišli so tudi tržaški Slovenci, ki so jim neofašisti, kominfarmisti in ostali iredentisti skušali preprečiti prihod z vlaki in sicer na ta način, da so organizirali nekakšno iredentistično stavko železničarjev. Marsikateri skupinica Slovencev je morala pešačiti tudi 10 km daleč, da je prišla do meje, kjer so čakali naši avtobusi in kamioni, da jih ponoči prepeljejo na Okroglico, kjer jih je ljudstvo navdušeno pozdravljalo. Tudi ti tržaški Slovenci so bili deležni psov. Na poti do meje, proti Jugoslaviji so jih spremljali fašisti, ki so jim govorili: »Boste že videli, ko se vrnete!« Srečali smo tudi mnoge stare žene, ki so se ponovno prebile skozi to blokado fašistov in so srečno prišle na Okroglico, da vidijo maršala Tita in da izrazijo zahvalnost jugoslovanskim narodom za pomoč, ki jo nudijo tržaškemu prebivalstvu.

Vso noč so na velikanskem prostoru Okroglice goreli partizanski ognji, nedaleč od Okroglice pa so razsvetljevale nebo raznobarvne rakete. Ta ognjemet so lahko videli celo v Gorici in Beneški Sloveniji.

Ze zgodaj zjutraj so se pred slavnostno tribuno začele zbirati velikanske množice ljudi, ki so noč po večini prebile pod vedrim nebom. Mnogi so spali pod šotori okrog partizanskih ognjev in po hišah v bližnjih vaseh. Ze okrog 9. ure je bilo zbranih okrog 300.000 ljudi, ki so nestrpnost čakali, kdaj bo prispel predsednik republike tovariš Tito.

Slovesnost se je začela z defilejem partizanskih brigad, ki so prišle pred tribuno nekaj pred deveto uro, burno pozdravljene od zbrancega ljudstva. Na čelu vsake brigade so bili aktivni oficirji v slovenskih uniformah, in ostali preživeli borci v nekdanjih partizanskih oblekah. Na čelu vsake brigade so nosili vojno brigadno zastavo. Preživeli borci so ponosno korakali pred zbrano množico. Mnogim izmed njih so se na prsih svetila odlikovanja. Brigade so se nato druga za drugo postavile ob glavni tribuni. Skupaj je bilo zbranih 13 brigad z nad 2000 borci.

Kmalu za tem so pričeli prihajati tudi gostje. Med prvimi je prispel podpredsednik Izvršnega sveta Ljudske skupščine FLRJ tovariš Edvard Kardelj, potem nekdanji primorski borci tovariša dr. Aleš Bebler in Jože Vilfan ter tovarišica Lidija Sentjura in Vida Tomšič. Prispeli so člani Izvršnega sveta Ljudske skupščine Slovenije s tovarišem Miho Marinkom na čelu in s podpredsedniki Ivanom Mačkom, Marijanom Brecljem in France- to Bevkom. Zbrali so se tudi predstavniki Izvršnih svetov ljudskih skupščin ostalih naših republik. Med gosti so bili tudi predstavniki OF iz Trsta Franc Stopar, Eugenio Laurenti, Mario Petronio, Jože Dekleva in Jože Zemljak, nadalje predstavniki Slovencev iz Gorice na čelu z Nanutom in predstavnik koroskih Slovencev. Med drugimi so bili navzoči tudi tov. Vladimir Dedijer, generala Dušan Kveder in Zdenko Ulepič, tovarišica Zdenka Kidrič, general Karel Levičnik in drugi.

Točno ob deseti uri se je po vsej Okroglici začel burni aplavz z vzkliki: »Živel tovariš Tito!«, »Heroj Tito!« Tako za tem se je pojavil avtomobil s tovarišem Titom, iz katerega je maršal izstopil v veselem razpoloženju in nasmejan. Tako je krenil v smeri postrojenih brigad, komandant defileja general Peričin pa je zapovedal: »Mirno!«

Tovariš Tito, burno pozdravljen od 300.000 ljudi, je odšel k postrojenim brigadam, jih pregledal, nato pa je stopil na tribuno in se obrnil k postrojenim brigadam. V tem trenutku je godba zaigrala narodno himno. Obrnjen proti brigadam, jih je tovariš Tito pozdravil z besedami: »Tovariši in tovarišice, borci primorskih brigad, pozdravljam vas in vam čestitam k prazniku brigad. Smrt fašizmu!«

Nato so borci zbranih brigad na en glas vzklili: »Svoboda narodu!« Po tem pozdravu je tovariš Tito izročil odklikovanja komandantom štirih odklikovanih brigad, in sicer komandantom Gregorčičeve, Prešernove, Tržaške in III. prikormorske, ki so prišli drug za drugim pred častno tribuno.

»Izročam vam ta visoki red kot znamenje priznanja za požrtvovalno in vztrajno borbo proti okupatorju« — so bile besede maršala Tita, naslovljene vsakemu izmed komandantov.

Komandant Tržaške brigade, ki je bila prav tako odklikovana, se je pojavil pred tribuno z zastavo, ki je nosil zeleno-belo-rdečo zastavo — tržaško zastavo.

»Izročam vam ta visoki red kot znamenje priznanja vašim

borcem, ki so ostali ves čas borbe zvesti svojemu narodu!« — je dejal tovariš Tito.

Pionir Marko Tomažič iz Nove Gorice je nato izročil tov. Titu šopet cvetic, majhna deklica v slovenski narodni noši pa ga je pozdravila z naslednjimi besedami: »Tovariš Tito, prinašam vam pozdrave iz jugoslovansko-italijanske meje. Ta šopek, ki vam ga izročam, je bil nabran v Brdih, ki bodo vselej čuvali našo državo.«

Veliko slovesnost proslave osvoboditve Slovenskega Primorja je začel z govorom Martin Greif, sekretar okrajnega komiteja Nove Gorice. Tovariš Greif je pozdravil maršala Tita. Njegove pozdravne besede je spremljalo burno ploskanje in vzklivanje: »Heroj Tito!« Pozdravil je podpredsednika Edvarda Karda- lja, kar je prav tako ljudstvo spremljalo z vzkliki: »Tito — Kardelj!« Nato je pozdravil predstavnike narodov Hravske, Srbije, Makedonije, Crne gore, Bosne in Hercegovine ter predsednika Izvršnega sveta Slovenije Miha Marinka, kakor tudi predstavnike Gorice, Trsta in koroskih Slovencev. Po končanem pozdravnem govoru je tovariš Greif dal besedo tovarišu Titu.

Tovariš Tito dolgo časa ni mogel priti do besede, ker je več minut s prostranega amfiteatra, kjer je bilo zbranih 300.000 ljudi, odmevalo: »Heroj Tito, heroj Tito!«
Milan Bajec

Dnevna kronika

Začetek zasedanja Zvezne ljudske skupščine

Beograd, 7. septembra. Ljudska skupščina FLRJ začne delo danes ob 12. uri. Sprejela bo nekaj važnih zakonov, o katerih sta do včeraj razpravljala zakonodajna odbora.

Začela se je montaža naprav na hidrocentrali Mavrovo

Gostivar, 6. septembra. Na gradbišču mavrovskih hidrocentral se je začela danes montaža naprav. Zdaj je že mogoče videti, kako bo tekla iz jezera velika gmota vode skozi predor, dolg okrog 12 km, in kako bo spodaj, na Vrutoku, ta voda gnala turbine hidrocentrale, ki bo dajala večjo količino električne količine kakor vse sedanje elektrarne v Makedoniji. Montažna dela v predoru izvršujejo strokovnjaki tov. »Litostroj« in »Franc Leskošek«.

Izgradnja največje termoelektrarne v Bosni in Hercegovini

Končana so pripravljala dela za izgradnjo največje termoelektrarne v Bosni in Hercegovini v Čatičih pri Kakanju. Stirideset odstotkov opreme za to elektrarno bosta izdelali tovarni »Djuro Djaković« in »Rade Končar«. Za izgradnjo te elektrarne bo letos porabljenih 500 milijonov dinarjev. Njena poglavita naloga bo, da bo pokrivala potrebo po električni energiji v času, ko hidrocentrale v Bosni in Hercegovini

ne bodo imele dovolj vode. Centrala bo izkoriščala odpadni premog iz rudnika Kakanj.

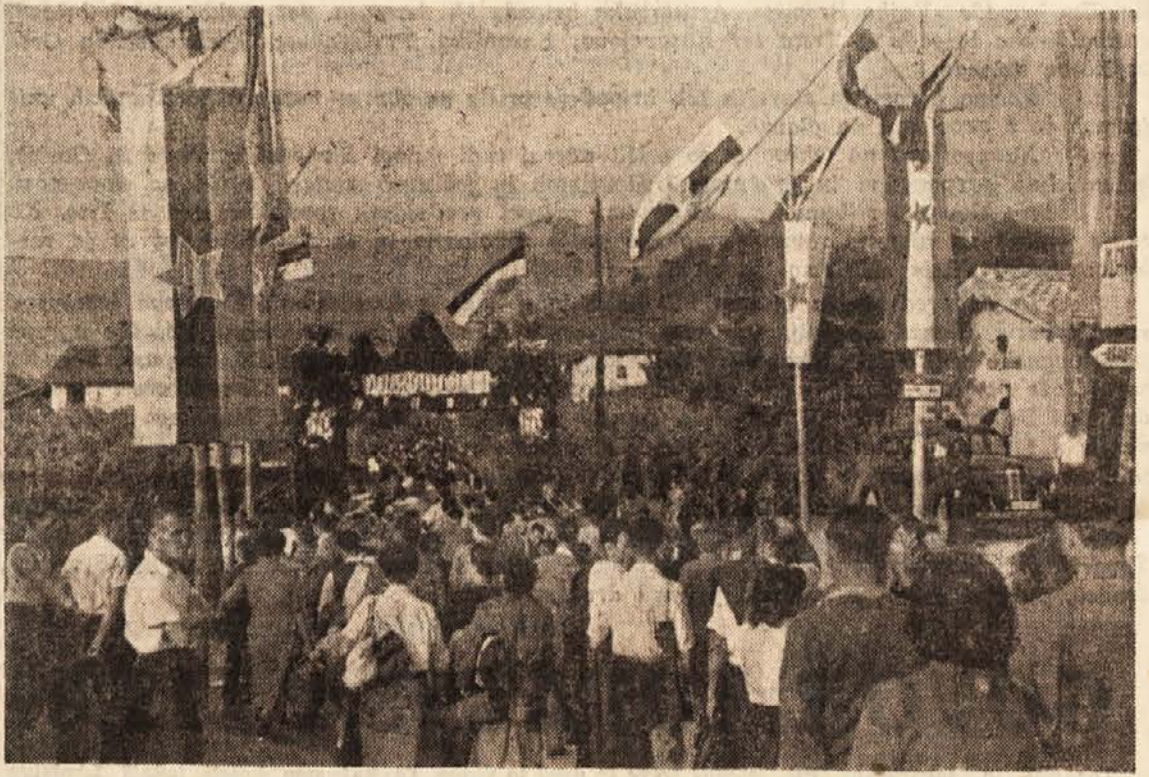
V Beograd je prišla sindikalna delegacija belgijskih železničarjev

Beograd, 6. septembra. Davi je dopotovala v Beograd sindikalna delegacija belgijskih železničarjev, ki se bo kot gost Centralnega odbora železničarjev Jugoslavije nekaj dni zadržala v naši državi. Delegacijo vodi g. Devaux Guillame, generalni sekretar sindikatov železničarjev Belgije.

Praznik naše mornarice v Crikvenici

Crikvenica, 6. septembra. Ljudstvo Hrvaškega Primorja in bližnjih otokov se je zbralo danes v Crikvenici na proslavi 10-letnice ustanovitve komande jugoslovanske vojne mornarice za Istro in Hrvaško Primorje, ki je bila kasneje preimenovana v II. pomorski obalni odsek.

Proslava se je začela z odkritjem spominske plošče na poslopju komande II. pomorskega obalnega odseka. Zatem je govoril kapetan bojne ladje Jure Bonačič, ki je bil prvi komandant II. pomorskega obalnega odseka. Govorec o najnovjših italijanskih izzivanjih, je Bonačič poudaril, da italijanski iredentisti zdaj segajo po Trstu, Istri in Dalmaciji, kot da so pozabili na svojo neslavno preteklost, ki so jo doživeli v naši državi. Potem je govoril tajnik okrajnega komiteja ZK Blaž Kalafatić, ki je tudi obso- dil italijanska izzivanja.

Tako so se vse od ranega jutra pomikale kolone proti prireditvenemu prostoru

Delo ljudske skupščine je bilo izraz težen jugoslovanskih narodov

Razgovor s tovarišem Vladimirom Simičem, predsednikom Zveznega sveta Ljudske skupščine FLRJ

Pred zaključkom dela Ljudske skupščine FLRJ drugega poziva, ki bo verjetno v kratkem razpuščena, smo se obrnili na predsednika Zveznega sveta Vladimira Simiča pove svoje mišljenje o dosedanem delu skupščine in o njegovem prispevku za razvoj socialistične demokracije in socializma v naši državi.

Zvezna ljudska skupščina drugega poziva zaključuje svoje delo in bo, kakor se pričakuje, razpuščena šele ta mesec. Prosimo Vas, tovariš Simič, da nam nekaj poveste o njeni aktivnosti v preteklem razdobju?

»Spremembe, ki so nastopile v našem družbenem, ekonomskem in političnem sistemu in so se dogodile prav v času dela Ljudske skupščine drugega poziva, počenši od zakona o upravljanju gospodarskih podjetij, pa do ustavnega zakona, ki je bil sprejet v začetku letošnjega leta, aktivno delo ob sprejetju zakonika o kazenskem postopku, zakona o pravicah in dolžnostih, o izvolitvi in odkličenju zveznih ljudskih poslancev, s čemer je zaključila delo — vse to predstavlja, lahko rečemo, plodno aktivnost te skupščine. Pri tem ne smemo pozabiti, da je skupščina delala v zelo težkih okoliščinah, v katerih je bila naša država: hladna vojna, velika napetost mednarodnih odnosov, ekonomski in politični pritiski informbirojevskih držav proti svobodi in neodvisnosti naše države itd. Vse to ni oviralo ljudskih poslancev v vladi, da so prav v tem času mirno gradili naš novi ekonomski in politični sistem in da so v njem izvršili tako globoke spremembe, ki so brez dvoma glavna in bistvena značilnost naše družbene stvarnosti. Opozoriti vas bom na zelo živo delo zunanjepolitičnega odbora, na vrsto vprašanj, ki so jih postavili poslanci, na resolucije, ki so bile v tej zvezi sprejete, in na politično podporo, ki jo je Ljudska skupščina s svojo vseobsežno diskusijo o mednarodnih vprašanjih nudila vladi za stališče, ki

ga je v vseh zunanepolitičnih problemih zavzemale, s čemer je vlado ohrabila, da vztraja na svoji poti. Opozoril vas bom razen tega tudi na ratifikacijo deklaracije o človeških pravicah, na konvencijo o genocidni, zlasti pa na pogodbo o sodelovanju in pomoči, sklenjeno med Jugoslavijo, Grčijo in Turčijo, ki predstavlja po udeležencih v tej pogodbi in po času, ko je bila sklenjena, kakor tudi po kraju in geopolitičnem prostoru, na katerem se je to zgodilo, brez dvoma najpomembnejši dokument v korist miru, ki je bil sploh v tem času sklenjen v svetu, kar se tudi na splošno priznava.

STALNO POVEČANJE UGLEDA JUGOSLAVIJE V SVETU

V tem času in prav v teh razmerah je prišlo tudi do izdave kazenskega zakonika in zdaj tudi kazenskega postopka ter do take zaščite in zagotovitve človeških pravic, svobode in dostojanstva osebnosti, da se povsod javno priznava, da Jugoslavija ni slučajna prva država na svetu, ki je n. pr. vnesla v določbe svoje kazenske zakonodaje zakon o genocidni itd. Tega ne omenjam zato, da bi se hvallili, ker smo prvi uvedli tako napredne demokratične zakone, vendar ugotavljam, da nekaj takega še nihče ni napravil. V tem oziru se je lik nove Jugoslavije v tolikšni meri pozitivno izkazal, da se je njen ugled v svetu prav v tem času rapidno dvigal in se še dalje dviga.

Zgodovinsko upravičeno je, če rečemo, da je bila Zvezna ljudska skupščina drugega poziva, enako kakor skupščina prvega poziva, o

čemer nisem govoril, resnični izraz političnih razmer v naši državi, prizadevanju in teženju jugoslovanskih narodov, ki so se izražale v oblikah, predvidenih v ustavi, in da to predstavlja najmočnejši faktor in največjo podporo politiki, ki smo jo vodili na zunanjem in notranjem področju.«

DELA VSKOJE Družbeno SAMOUPRAVLJANJE

Eden izmed najvažnejših zakonov, ki ga je sprejela skupščina, je temeljni zakon o upravljanju državnih gospodarskih podjetij in vsi drugih gospodarskih združenj po delovnih kolektivih. Prosimo Vas, da nam nekaj povedate o mestu in značaju tega zakona.

»Ta zakon je velikega pomena za razvoj notranje demokracije,« je odgovoril tovariš Simič. »Spominimo se, kako je tovariš Tito v skupščini o tem zakonu dejal, da je zgodovinsko najpomembnejše dejanje zvezne Ljudske skupščine po sprejetju zakona o nacionalizaciji.«

Ta problem ima svojo zgodovino v razdobju prvega in drugega poziva skupščine. Kakor vam je znano, so bili najprej ustanovljeni delavski sveti, ki so imeli posvetovalni značaj. To je bil prvi korak v smeri uresničenja parole »Tovarne delavcem, zemljo kmetom«. Iz posvetovalnega značaja teh delavskih svetov so se razvile pravice, ki so bile pozneje priznane z zakonom. Izkazalo se je, da je delovni človek naše države, da je delavski razred sposoben in da se zlasti izpopolnjuje v pravcu proizvodnega procesa. Spominjam se izvajanja tovariša Salaja, ki je dejal, da je bilo tedaj okrog 800 organov posvetovalnega značaja,

ki so vsi pokazali sposobnost, voditi proizvodni proces in gospodarska podjetja. S sprejetjem zakona o delavskem samoupravljanju in drugih zakonov je bila uvedena pravica samoupravljanja v naši državi vzpredno s pravico samoupravljanja v družbenem življenju na splošno.«

POMEMBNA VLOGA ZAKONODAJNIH ODBOROV

Na pripombo, da obstoji mišljenje, češ da je bila aktivnost ljudskih posancev v skupščini nezadostna, je tovariš Simič dejal:

»Vtis, ki ga je imel tisti, ki je zasledoval razvoj na plenarnih obah svetov Ljudske skupščine in na skupnih sejah, je bil morda tak, da tu ni dinamike, da ni dovolj borbe mišljenj in da ni tistega, kar so bili ljudje vajeni videti, slišati in zvedeti na sejah skupščine. Po mojem mišljenju pa je bil ta vtis napačen. Po dinamiki in borbi mišljenj in pogosto tudi ostrem nesoglasju v naziranjih glede posameznih zakonskih predlogov v zakonodajnih odborih (sam sem član odbora od njegove ustanovitve, od ustavodajnega odbora iz l. 1945) trdim, da sta bila zakonodajna odbora zožen parlament, v katerem so njegovi člani podajali k posameznim zakonskim predlogom ne samo svoja gledišča, marveč redno tudi gledišča družbenih organizacij in ustanov v državi in da so v teh odborih prišla do izraza tudi mišljenja drugih ljudskih poslancev.

V zvezi s posameznimi zakoni, ki so bili v tem času predloženi in so prišli v javnost, so odbori dobivali po nekaj tisoč pisem in raznih aktov. Spominjam se, da

je prišlo v času sprejemanja zakona o zakonski skupnosti več tisoč pisem s predlogi in pripombami.

Zakaj pa je bilo na plenarnih skupščinah tako, kakor sem prej dejal. To zaradi tega, ker smo vsi člani Socialistične zveze delovnega ljudstva. Mi nismo slučajno, niti zgolj formalno njeni člani, marveč smo pripadniki političnega programa, ki je bil postavljen na kongresih. Zato nismo mogli imeti preveč različnih stališč o posameznih problemih iz državnega, političnega in ekonomskega življenja naše države. Lahko smo imeli različna stališča na primer o stilizaciji neke določbe, nismo pa mogli imeti načelno nasprotnih stališč o kateremkoli zakonskem predlogu. Ker smo vsi vedeli, da so bili ti predlogi obravnavani v zakonodajnih odborih in je pri nas tudi praksa izročiti zakonske predloge javnosti v diskusijo, je povsem razumljivo, da so bila izvajanja posameznih ljudskih poslancev na plenarnih sejah skupščine običajno v soglasju s posameznimi predlogi in da so poslanci izjemoma predlagali amandmane, ki so se sprejemali v soglasju s poslanci. Vse to je povzročilo, da je bilo delo na plenarnih, morda bolj kakor je bilo treba, izenačeno in da je vse na zunaj nudilo sliko skupščine, ki samo odobrava tisto, kar se ji predloži.

STIK POSLANCEV Z VOLIVCI

Spominil smo tovariša Simiča, da se je naše vprašanje bolj našlo na stik poslancev z volivci, ker je skupščina morala imeti takšen sistem dela, čeprav so bile tudi borbe mišljenj. Tovariš Simič je nadaljeval:

»Mislim, da ni točno, vsaj za največje število primerov, da današnji ljudski poslanci niso imeli stikov s svojimi volilnimi enotami. Morda so bili ti stiki bolj v omejenem obsegu, to pa zaradi tega, ker so vsi poslanci brez izjeme opravljali razne funkcije in so bili zaposleni s polnim delovnim časom. Zdaj se bo to delo spremenilo. Kakor vam je znano iz predloga zakona o pravicah in dolžnostih, o izvolitvi in odkličenju zveznih ljudskih poslancev, bodo lahko poslanci samo tisti, ki niso v takšni meri angažirani v določenem državnem poslu Ljudske skupščine bo lahko od njih celo zahtevala da se oprostiijo vseh dolžnosti in da se posvetijo delu skupščine. Vendar ne smemo imeti iluzij v tem oziru, čeprav se sedaj v javnosti pogosto postavlja, češ ljudski poslanec naj bi bil stalni zastopnik posameznikov v svoji volilni enoti. V stiku mora biti z volivci bolj zaradi tega, da je o vsem obveščen, da je oborožen z argumenti in dejstvi in da lahko opozori skupščino na ta dejstva, kadar razpravlja o določenem problemu. Po drugi strani mu je treba omogočiti, da ima svojo politično funkcijo, ne samo tisto, ki bi se omejila na zaščito posameznikov in organizacij, marveč da se z njihovo pomočjo spozna in ima pred očmi splošni interes in stanje v vsej državi. To je bil smisel mojega predloga o zakonodajnem odboru.

Kakor sem prej dejal mora politična aktivnost ljudske poslanca biti predvsem ta, da oglaablja družbeno zavest. Po mojem objektivnem mišljenju in po moji analizi, ki to ugotavlja, jasno sledi da je bilo zgodovinsko razdobje, ki smo ga preživeli, izraženo z zelo živim delom zvezne Ljudske skupščine. Ne bo mogoče pisati naše zgodovine brez omenbe vseh zakonov, ki jih je Ljudska skupščina sprejela in ki smo jih navedli,« je končal tovariš Vladimir Simič.

Govor tovariša Tita na Okroglici

(Nadaljevanje s 1. strani)

in Trstu. Kaj bi vi še lahko učinili, če ne bi v veliki narodno-osvobodilni vojni skupaj z nami osvobodili to našo zemljo. Skratka veliko število zločinov so zakrivil s terorjem, metanjem bomb itd. Ko so se kmetje v vasi Nerezin pri Kopru branili pred fašističnim nasiljem, so fašisti zažgali šest hiš. Vse to je bilo v mirnem času, ko je Italija po mirovnih pogodbah že dobila od zahodnih zaveznikov to zemljo. Takrat so si prizadevali, da bi iztrebili naš življenjski, uničili našo nacionalno kulturo, uničili vse tisto, kar je bilo slovenskega duha.

... Mi pa odpiramo italijanske šole

Takšni so bili oni, kako pa delamo mi. Odpiramo šole in gimnazije zelo majhni manjšini. Navedel vam bom primer. Nedavno sem bil v Fažanu in sem se razgovarjal z zadržniki kmečke delovne zadruge, od katerih so nekateri Italijani, drugi naši. Nekateri pa so prišli kot kolonisti. Vprašal sem enega Italijana: »Kako vam gre, kako se uče otroci v naših šolah?« Odgovorili so: »Deset ali šestnajst jih je, pa imajo svoj oddelek in učitelja, ki jih uči italijansko.« Kje v Italiji imajo za 16 otrok v šoli poseben oddelek in učitelja, ki bi bil plačan, da bi recimo učil naše otroke v slovenščini? Mi lahko uberemo to pot, nas to ne moti, vselej pravimo: Italijani, ki so na naših tleh, morajo spoštovati to državo, podrediti se morajo zakonu, zakoni pa ne bodo taki, da bi jim onemogočili gojiti svojega duha, svoj jezik, gojiti lastno kulturo. Živeti morajo pač v bratstvu in slogi z narodi, s katerimi skupaj živijo. Ničesar drugega ne zahtevamo. Tu je naša država, naša socialistična država, v socialistični državi pa ne more biti neenakopravnosti, ne glede na to, kakšne narodnosti je kdo. Vsi imajo enake pravice in vsi imajo enake dolžnosti. Naša socialistična država ni nikdar napadala pravice narodnosti, ne glede na to, kaj oni na drugi strani pripovedujejo in pišejo. Taka je stvar in nikakor drugačna.

V nadaljevanju svojega govora je tovariš Tito poudaril tako imenovane »kulturne misije« Italijanov, ki so jih vršili od leta 1938 dalje nad slovenskim življenjem, ki si je želel samo govoriti v svojem jeziku in ohraniti lastno kulturo.

Nato je tovariš Tito navedel, kako je režim v Italiji izvajal teror nad slovenskim življenjem in omenil primer, kako je bilo 6. septembra 1930 obsojenih na smrt več oseb.

»Nadalje je bilo«, je dejal predsednik Tito, »samo v koncentracijska taborišča odvadenih iz Slovenije 67.230 oseb, kar pomeni vsak peti prebivalec okupirane Slovenije. V enem od največjih koncentracijskih taborišč na Rabu je od 14.000 prignanih umrlo 5000 ljudi. To je samo delna bilanca grozodejstev in krvočnosti tistih,

boljši volji ne moremo tako lahko pozabiti vsega tega. Mislim, da je to v škodo sami Italiji.

Tovariš Tito je nato govoril o gonji, ki jo je organiziral gospod Pella, na osnovi neke agencijske vesti. To kampanjo označuje svetovni tisk kot cirkus.

»Mi vemo, da je to cirkus«, je nadaljeval tovariš Tito, »toda tu se postavlja vprašanje, kako more neka vlada, ki je na čelu države, kakršna je Italija, kulturne države, države, ki ima v ostalem veliko zgodovino, z dobrim ljudstvom, ki je sicer v težkih razmerah, kako more takšna vlada delati cirkus. Če je nekdo neresen, tedaj ne more voditi državnih poslov. Razen tega pa, če je to resno, kakor sami trdijo, tedaj moramo, oprostite, stvar drugače gledati. Ne delajte cirkusa, ker se lahko iz tega cirkusa marsikaj razvije. Izogibajte se brezplodnih poslov.

Tovariši in tovarišice, ko smo zvedeli, da se tu, na meji premikajo divizije, se ni nihče vznemiril. Nihče ni ničesar ukrepal. To je trajalo dva ali tri dni: ko smo pa videli, da oni

šanja Trsta, da smo bili pripravljene tudi na žrtve, samo da bi dosegli mir, trden mir.

Naš odgovor na italijansko napadalno dejanje

Mi tega vprašanja ne presojamo tako ravnodušno. To pravim jaz tukaj odkrito pred vsem svetom. Ne. Mi ne bomo dovolili, da bi cono »A« okupirali. To morajo vedeti. Bolje bi bilo, če bi umaknili tiste divizije in bi se začeli na nek način razgovarjati, da bi spoznali, če so kakšne stične točke, da bi se mogli o čem dogovoriti, če se že ne moremo o vsem.

Dejal sem že, da tega ne moremo drugače označiti, kot napadalno dejanje. Dejanje, ki vsebuje činitelje napadalnih težnj. Mi ne bomo nikdar pošiljali divizij, preden ne bomo spoznali, da nasprotnik napada naše ozemlje. Vedno imamo čas, da pripeljemo divizije in nasprotniku onemogočimo, da bi uresničil svoje namene, ne pa da bi rožljali z orožjem. Mi se ne bojimo

se ne bo zgodilo. Za nas pomeni cona »A« vse tržaško ozemlje. In tam je naš življenjski in tam žive naši ljudje. (Burni klici: »Heroj Tito!« »Heroj Tito!«). Italijanska vlada, iredentisti in monarhisti stalno govorijo o italijanstvu Trsta, stalno poudarjajo italijanstvo.

Tovariš Tito je potem dejal, da tako oni ne branijo koristi italijanskega naroda, niti tržaških prebivalcev. S tem samo uveljavljajo svojo imperialistično politiko.

»Oni žele samo odskočno desko, desko, da bi lahko od tu skočili dalje, če bi lahko bil ta skok v njihov prid.

Hotel bi, ko že gre za Trst, malo govoriti o mirovni pogodbi. Zakaj mi zdaj nismo navdušeni za mirovno pogodbo? Tudi to je bila v tistem času za nas boljše rešitev, čeprav strašna in nepravilna rešitev.

Mi smo v to rešitev privolili,« je poudaril tovariš Tito, »da bi očuvali mir v času, ko smo šele izšli iz hude vojne. Toda položaj se je medtem spremenil,

V boju skovano tovarištvo je ostalo trdno

kor niso upoštevali koristi Tržčanov samih, ljudstva samega, in zato je seve to nesrečen izhod. Mi smo potem predlagali kondomij. Svobodno tržaško ozemlje z guvernerjem in njegovim namestnikom. Tudi to ni najboljša rešitev. Jaz danes s tega mesta sporočam vsem tistim, ki so prizadeti zaradi tržaškega vprašanja, in tudi vam moram povedati, da nas je ta stvar privedla v slepo ulico, iz katere ne moremo priti drugače, kot da Trst postane mednarodno mesto, zaplede pa, ki je čisto slovensko, pa naj bi bilo priključeno k Jugoslaviji.

Kakšne bi bili prednosti te rešitve? Prednost bi bila v tem, da bi bila umetna tvorba, kot je STO, likvidirana. V mednarodnem Trstu bi tržaško ljudstvo uspevalo. Nikakor drugače. To vprašanje bi morali začeti pogumno reševati in jaz sem prepričan, da bi dosegli v tem delu sveta mir. Vsaka druga rešitev pa bi bila kamen spotike in nesporazumov. Imeli bi mir in lažje

bi lahko začeli s smotrnejšim in realnejšim sporazumevanjem z Italijo samo kot našo sosedo.

To sem vam hotel, tovariši in tovarišice, danes povedati, to pa bodo slišali tudi tisti onstran meje. Vedeti pa morajo, da ne smejo misliti, da sem jaz danes našel samo suhoparne številke, ki so zalite z dragoceno krvjo, da sem jim govoril demagoško, že zato, ker bi hotel, da bi razumeli, da ne bi pozabili na naše žrtve, da bi uvideli, na kateri strani je pravica, da bi vse to uvideli, da nam ne bi znova na oni strani na zelo neresen način grozili. Da bi uvideli, da mir ni več samo naša in italijanska zadeva, marveč da je to vprašanje miru na svetu, da je to problem, ki ga moramo rešiti, če hočemo, da se ne bi pripetila nesreča.

V tem smislu vas jaz, tovariši in tovarišice, najtopleje pozdravljam in vam želim vse najboljše pri vašem napornem delu za zgraditev naše dežele.

Naj živi ljudstvo Slovenske Primorske!

Maršal Tito je pregledal postrojene bore primorskih brigad

še nadalje bobna, groze s hrupom, da imajo mnoge, precej dobro oborožene divizije, bi želel, da tudi mi rečemo kakšno besedo in povemo, kako gledamo na to, v kakšne namene uporablja Italija orožje, ki ga je dobila od zaveznikov. Za kaj ga je ona zdaj predvsem uporabila? Naperila ga je proti naši miroljubni deželi, naperila ga je proti nam, ki smo trdni pristaši miru, ki se hočemo z vsemi miroljubnimi deželami boriti zoper napadalnost. Ona pa ga je naperila proti nam. Mar je mogoče dati takšnim ljudem orožje v roke? Mislim, da ni mogoče. Vendar je treba vedeti, kdo nosi to orožje, kajti vse skupaj bi lahko bilo zelo neprijetno. Evo, vidite kako je glede tega rožljanja z orožjem. Kako

niti orožja niti rožljanja, toda orožje ljubimo. Orožje je v sedanjih dobi zelo važen činitelj za mirni razvoj takega naroda, katerega dežela ni bog ve kako velika. Ljubimo orožje, ker srce brez orožja ne zadostuje. Mi to orožje cenimo in zato ga bomo uporabili samo takrat, kadar bo šlo za našo neodvisnost, za svobodo naše dežele.

Jaz sem o tržaškem vprašanju že večkrat govoril. Dal sem razne alternativne predloge in v svojih govornih sem celo poskušal, da na nek način najdem kakšno stično točko. Poglejmo, kaj hočejo oni. Mi smo videli, kaj hočejo, in sicer te dni, Tisti v parlamentu, i g. Pella i drugi, vsi ti so se čvrsto oklenili tristranske deklaracije. Mi ne priznamo in mi se nečemo razgovarjati na temelju tristranske deklaracije, ker je bila tristranska deklaracija izdana v času, ko je bila naša dežela v najhujšem položaju, v času, ko so Rusi pritisnili na nas skupaj s svojimi satelitskimi deželami, v času, ko smo bili mi izolirani od vsega sveta, v času, ko zahodni zavezniki o nas niso ravno najboljše sodili. Dalje, le-ona bi morala biti nekakšna podpora vladi De Gasperija, da bi zmogala na volitvah. Mi ne moremo dati našega ozemlja zaradi nekih volitev. De Gasperiju je na teh volitvah slaba predla. Italijanski narod med vsemi svojimi krizami in težavami najmanj misli na Trst. Njega peče brezposelnost, njega peče nesocialnost in neenakopravnost, ne pa Trst. Tržaško vprašanje so si že zdavnaj izmislili razni špekulantski politiki, razni iredentistični činitelji itd. Tudi danes je Trst zastava italijanskih fašistov in monarhistov in italijanske reakcije, kot, kako bi rekel, nekakšna obljuba, s katero oni stalno vabijo italijanske ljudi, gladno ljudstvo, da bi usmerili pozornost na Trst, ne pa na svoje ljudstvo. Toda italijanski narod na to ne gleda tako. Mi želimo z italijanskim narodom živeti v prijateljskih odnosih, za to si prizadevamo, ker smo živeli stoletja drug ob drugem, in kot kaže bomo stoletja ostali drug poleg drugega, in že danes v tem trenutku, se trudimo z vsemi silami, da bi z našimi sosedi čimbolje živeli. Evo, to sem hotel povedati.

Mi ne bomo nikdar privolili v to, glede njih pa bomo videli, kaj bi hoteli morebiti napraviti in prigrabiti sebi cono »A«. To

Od takrat je, na žalost, zavezniška vojska uprava v Trstu omogočala in olajševala, da so v Trst bolj in bolj prodirali italijanski iredentisti in imperialistični činitelji, ki so zasedali položaj za položajem. Dobili so celo upravo. Skratka, znotraj je Trst postal v političnem smislu nekaj drugega, kot je bil v trenutku, ko je bila mirovna pogodba sestavljena. Mirovna pogodba, kakršna je, je danes za nas škodljiva in bi jo morali v marsičem spremeniti, da bi lahko popravili vse krivice, ki so jih v vojaški upravi storili.

Potem je tovariš Tito poudaril, da je etnično načelo, takšno, kakršnega postavljajo italijanski krmariji, za nas nesprejemljivo, ker bi morali popraviti vse tisto, kar je bilo storjeno v času od 1920 do danes.

Edina rešitev - internacionalizacija Trsta

»Dalje, tovariši in tovarišice, so govorili tudi o razdelitvi. To bi bila najbolj ponesrečena rešitev. Cono »A« Italijanom, cono »B« pa Jugoslovanom. Pri tem nika-

Dopisnik italijanske uradne agencije ANSA je bil zaradi izzivanja med proslavo odstranjen z Okroglice

Okroglica, 6. septembra.

Danes dopoldne je prišlo na Okroglico do neljubega incidenta, ki je izzval ogorčenje vseh prisotnih. Dopisnik italijanske uradne agencije »Ansa« Stefano Terra se je že od začetka govora tovar. Tita nedostojno vedel, žalil novinarje in druge prisotne ljudi, jih obkladal z neokusnimi dovpti, naposled pa se je začel nedostojno obnašati nasproti neki tovarišici, ki mu je zaradi tega prisolila klofuto. Kaže, da je bil dopisnik »Ansa« pijan, verjetneje pa je, da se je namenoma delal pijanega, da bi tako lažje izzval.

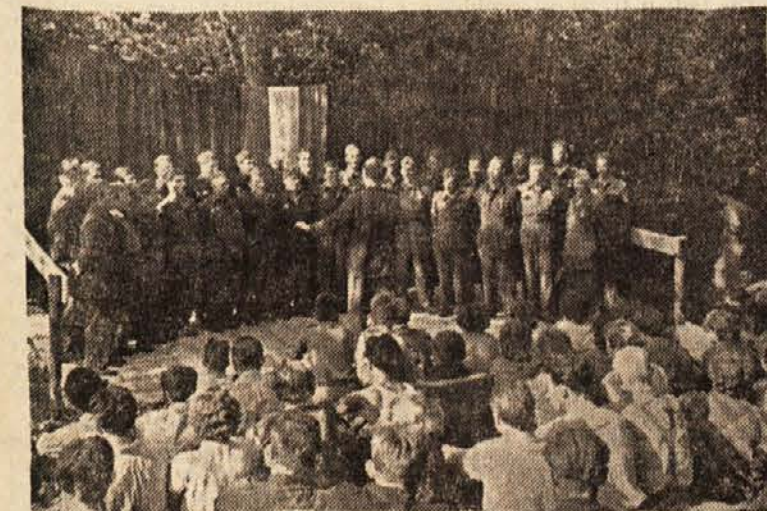
Vsi prisotni so ogorčeno protestirali in pozvali organe javne varnosti, da provokatorja odstranijo. Ljudstvo je bilo ogorčeno zaradi obnašanja uradnega predstavnika italijanske agencije in je izražalo začudenje, kako more naša oblast dati takim ljudem gostoljubje.

Med ljudmi, ki jih je dopisnik Terra žalil, je tudi dopisnik reškega lista »La voce del Popolo« Aldo Bresan, ki je prišel na proslavo v uniformi komandanta bataljona in ki je bil med vojno v brigadi »Garibaldi«. Dopisnik »Ansa« je ves čas žalil tega italijanskega partizana, češ da le-ta blati italijansko čast, ko nosi partizansko uniformo in ko prisostvuje proslavi. Dopisnik Aldo Bresan je ostro reagiral.

V razgovoru z našim dopisnikom je tov. Aldo Bresan med drugim izjavil, da je italijanski novinar Terra žaljivo govoril o naših zastavah in o govoru tovar. Tita ter da je sramota, da je tržaška garibaldska zastava, ki bi morala predstavljati Italijo, med jugoslovanskimi zastavami. Terra je govoril, da je ta italijanska zastava provokacija in da so tudi naše manifestacije provokacija. Potem, ko je Bresan ostro reagiral proti takemu obnašanju italijanskega novinarja Terre, je le-ta nesramno odgovoril, da njemu ne sme nihče ničesar storiti, ker da bo sicer prišlo, če se mu kaj zgodi, do represalij nasproti dopisniku Tanjuga v Rimu.

Vsi tuji novinarji, ki so prisostvovali današnji proslavi, so prav tako protestirali proti takemu obnašanju njihovega italijanskega kolega in izražali začudenje, kako more ta provokator sploh predstavljati agencijo neke države. Predstavniki oddelka za tisk pri Državnem sekretariatu za zunanje zadeve je izjavil našemu dopisniku, da je novinarja Terra že v začetku, ko se je začel nedostojno obnašati, opozoril, naj pazi na svoje obnašanje, da ne pride do kakih incidentov. Novinar Terra pa se, kakor vidimo, sploh ni oziral na ta opozorila in je šel na proslavo z namenom, da izzove nered.

M. Bajec.

Invalidski pevski zbor je zapel tako kot mnogokrat med borbo

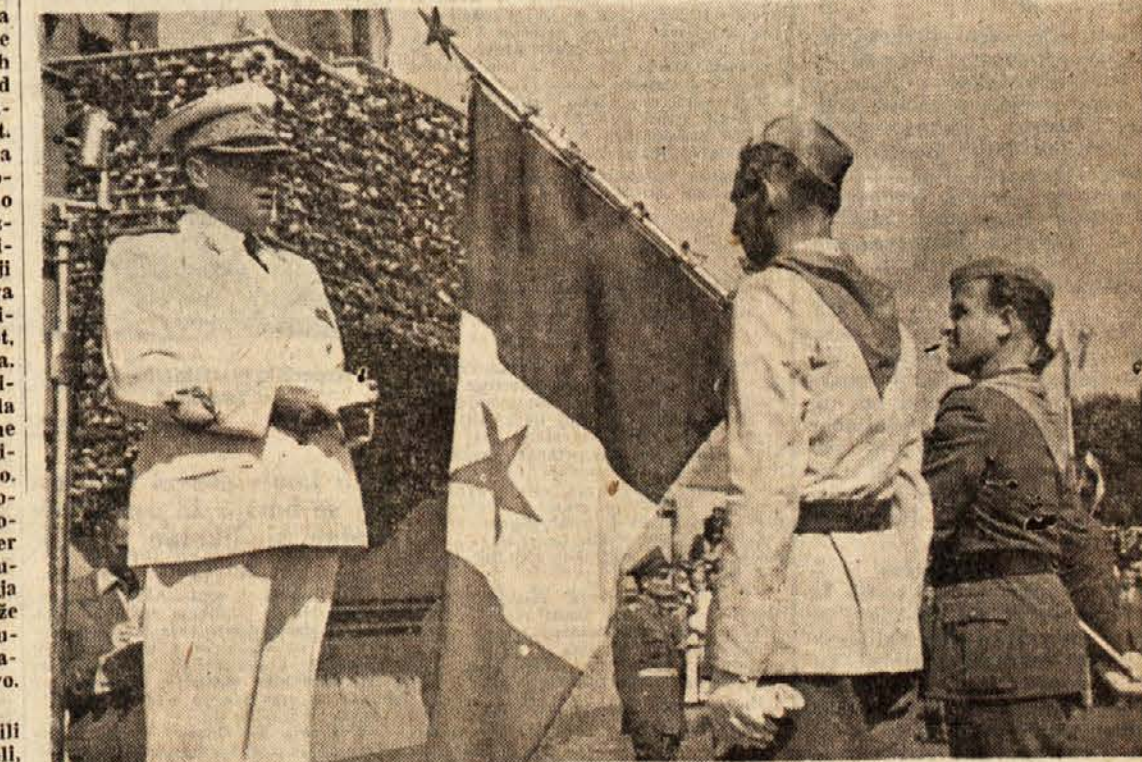
ki se danes napluhujejo, češ da so kulturni, mi pa da smo barbari.

Na vsem področju FLRJ je italijanska vojska izvršila neštete vilne zločine, uničevanja itd. Skupno so povzročili za 9 milijard 850 milijonov dolarjev škode. Ubilih je bilo 437.956 oseb, na prisilno delo poslanih 84.512 in v koncentracijska taborišča 9437. Medtem ko so 122.453 ljudi deportirali. Uničili in požgali pa so 142.955 hiš.

Tovariši in tovarišice, to je samo nepopolna bilanca njihovih grozodejstev pred vojno in med vojno. Dejal sem že nekoč, ko smo govorili o problemu Trsta, da bi vse to radi pozabili. Toda še vedno vidimo matere v črnem, še vedno so sveži grobovi, na oni strani meje pa vidimo, da znova življenjetoja z orožjem. Razumljivo je, da v takih okoliščinah pri naj-

se je moglo kaj takega pripetiti? Kako je mogoče na osnovi ene časopisne vesti kaj takega napraviti, ko pa imamo diplomatske odnose? Lahko bi po diplomatski poti vprašali poslanika, kot store to po vsem svetu. Ne, marveč so takoj poslali semkaj divizije. Mi smo videli njihove divizije, ne enkrat, oborožene in razorožene, vsakršne smo jih videli.

Vse to lahko privede do tega, da se bo zadeva italijanski vladi izmuznila iz rok in da jo bodo izkoristili razni neodgovorni činitelji. A kaj lahko potem nastane? Morda bi tudi mi privedli kakšno divizijo. Kdo pa bo potem nosil odgovornost za nadaljnji razvoj? Ali ima to sploh smisel zdaj, ko imamo Združene narode, ko smo mi, ki stopamo skupaj z vsemi miroljubnimi narodi sveta, že dokazali glede vpra-

Maršal Tito izroča odlikovanja predstavnikom tržaške brigade

